

פְּרוֹיֵד וְהַטְּלֶפְתִּיָּה מִסַּע מְטַלְטֵל בְּמַחְזָזוֹת עוֹלָם הַנְּסֵתֵר

וְהַבְּלִתִּי נוֹדַע

ד"ר עפרה אשל

התייטר ... הנושא 'הטריד אותו עד-כלות'. כך תיאר זאת ארנסט ג'ונס, דמות בולטת במאבק זה, בפרק "אוקולטיזם" בביוגרפיה האישית שכתב ג'ונס על פרויד (Jones, 1957, p. 406).

פרויד קרא טלפתיה לכך "שמאורע המתרחש בזמן מסוים בא באותו זמן לתודעתו של אדם במקום התרחשות רחוק, בלי שפעלו כאן נתיבי התקשורת הידועים לנו. ההנחה המובלעת היא כי אותו מאורע נוגע לאדם אשר האדם האחר, מקבל האינפורמציה, קשור אליו בקשר רגשי חזק ... דומה הדבר כאילו קיבל את הידיעה בטלפון, אם כי זה לא היה כך, והרי זה כמין מקביל נפשי לטלגרף אלחוטי" (Freud, 1933, p. 36, תרגום שלי).

הטלפתיה סקרנה ומשכה מאוד את פרויד כי התקשרה עבורו לחקר התחומים הלא-מודעים של הנפש ולרעיון של "השפעת הלא-מודע של אדם אחד על אדם אחר, בלי לעבור דרך המודעות" (Freud, 1915, p. 194, תרגום שלי)², ולכן התקשרה למאבק הגדול של חייו כנגד התנגדות הממסד המדעי לרעיונות המהפכניים האלה. במשך כ-25 שנים הוא התנדנד בין השפעותיהם של יונג ובעיקר פרנצי המאמין הנלהב, מצד אחד, שאיתו פרויד ובתו אנה ערכו ניסויים בהעברת מחשבות, לבין ג'ונס אשר יחד עם אברהם, מצד שני, התנגדו מאוד והדגישו את הנזק שייגרם בדעת הקהל ובחוגים המדעיים אם יכרכו את הפסיכואנליזה עם תורת הנסתר והטלפתיה. בתווך היו אייטינגון, ראנק וזקס, שלושת החברים האחרים ב"ועדה" הסגורה והמצומצמת של ששת אנשי סודו של פרויד.

ההתכתבות סביב מאבקים האלה בין פרויד, פרנצי וג'ונס חושפת עוצמות ותהפוכות רגשיות נסערות. לפי ג'ונס (Jones, 1957) ווידלושה (Widlocher, 2004), פרויד, לאחר חזרתו מארצות הברית ב-1909, נסע עם פרנצי אל מדיום מפורסמת בברלין, והם השתתפו באופן אקטיבי בניסוייה. במכתב אל פרנצי מ-15 בנובמבר 1910, פרויד תיאר מטופל שלו שפנה למגדת עתידות שניבאה מאורעות הקשורים לשנאתו הכמוסה לגיסו (סיפור

"אם אתה רק מרגיל עצמך לרעיון של טלפתיה, יכול אתה לחולל באמצעותו דברים חשובים - אומנם, לפי שעה, רק בדמיון ... כל זה עודנו סתום ומלא חידות שלא נפתרו; אך אין סיבה שזה יפחידנו" (Freud, 1933, p. 55, תרגום שלי).

דומה שאין נושא בהגותו של פרויד שהיה כה בעייתי כמו הטלפתיה. במאמר זה אתאר את הדברים המרתקים, המורכבים והמתלבטים מאוד, שהתרחשו במשך השנים במפגש של פרויד עם החלומות הטלפטיים ועם תופעות טלפתיות אחרות בתהליך הפסיכואנליטי. פרויד תיאר את ההתרחשויות הטלפתיות, הלא מפוענחות אנליטית, של נתנית מטבע זהב על ידי הילד לאמו ולקיחתו בחזרה ממנה שהובאו במאמר של דורותי בורלינגהם (Burlingham, 1932) במילים: "עשייתו של הילד אכפה עצמה ... כגוף זר לתוך חייו" (אצל Freud, 1933, p. 56, תרגום שלי). ניתן לומר במילים דומות שהטלפתיה אכפה עצמה כגוף זר לתוך חייו וכתבתו של פרויד, ולתוך הפסיכואנליזה - כפי שכתבו בפרפראזה על דברי פרויד מאז'ר ומילר (Major & Miller, 1981), טורוק (Torok, 1986) ודרידה (Derrida, 1988), והיוותה ישות נסתרת ומוצפנת ("a crypt") פלאית-אפלה' ומבלבלת בפסיכואנליזה מאז שנות העשרים של המאה העשרים (Torok, 1986), מסובכת, טורדת מנוחה ושנויה במחלוקת.

קיומן של התופעות הטלפתיות הובא לראשונה לתוך הפסיכואנליזה על ידי פרויד, אולם יחסו של פרויד לנושא של התופעות הפרפסיכולוגיות השייכות לתורת הנסתר (occultism), ובעיקר להעברת-מחשבות או לטלפתיה (שהוא חיבר ביניהן ב-1933), היה סבוך, מתלבט ו"אמביוולנטי" (Jones, 1957; Major & Miller, 1981; Farrell, 1983; Derrida, 1988; Falzeder, 1994; Rodinesco, 2001; Massicotte, 2014; Eshel, 2016, 2019a, 2019b, ובעברית אצל: אשל, 2005; גיי, 1988/1993).

"הרצון להאמין נלחם קשות באזהרה שלא להאמין. שניהם יחד ייצגו שני תווים יסודיים באישיותו, הכרחיים להישגיו. אבל כאן הוא ממש

ד"ר עפרה אשל היא פסיכולוגית קלינית ופסיכואנליטיקאית מנחה, מדריכה ומורה, במכון ובחברה הפסיכואנליטית בישראל; סגנית-נשיא איגוד ויניקוט הבינלאומי International Winnicott Association (IWA); ראש מסלול הלימודים המתקדמים "הזרם העצמאי בפסיכואנליזה - פורצי דרכים" בתוכנית לפסיכותרפיה, הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת תל אביב, ומלמדת בתוכנית לפסיכותרפיה גם בלימודים המתקדמים ובתוכנית הליבה, ב"מעשה הטיפול" במרכז הלימודים של החברה הפסיכואנליטית בישראל וב"מבטים", המחלקה לפסיכולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן. eshel211@bezeqint.net

¹מעניין שבעברית המילים "פלא" ו"אפל" בנויות מאותן אותיות.

²נזכיר בהקשר זה את המשפט המפורסם של דרידה: "קשה לתאר תאוריה של מה שממשיכים לכוון הלא-מודע בלי תאוריה של טלפתיה. לא יכולים לבלבל אותם וגם לא לנתק אותם" (Derrida, 1988, p. 14, תרגום שלי).

יחסו של פרויד, אשר השתנה במשך השנים לכיוון הטלפתיה, מצא ביטוי ברור בארבעת מאמריו בנושא, שנכתבו בשנים שאחרי מלחמת העולם הראשונה (1921, 1922, 1925, 1933; וכן במאמר מוקדם על חלום נבואי [כביכול] (Freud, 1900). ביטוי נוסף לכך אפשר למצוא בהתרחשויות ממשיות שהיוו "הוכחה נראית לעובדה שאני דן בנושא תורת הנסתר תחת הלחץ של התנגדות גדולה ביותר", כתב פרויד עצמו (Freud, 1921/1941, p. 190). התרחשויות אלו נסקרות בפירוט אינפורמטיבי על ידי סטרצ'י בהערות עורך למאמרים אלה ב-Standard Edition; על ידי ג'ונס בפרק "אוקולטיזם" בספרו הביוגרפי האישי על פרויד (Jones, 1957); ועל ידי דרידה (Derrida, 1988) בטקסט בוטה, מוזר ומרתק הקרוי "טלפתיה" (Telepathy) וכתוב כסדרת מכתבי אהבה שבהם דרידה מתמקד בפרויד ובגישתו לטלפתיה - מדבר על פרויד, מדבר עם פרויד, מדבר את פרויד, מבקר את פרויד: "עד לאחרונה חשבתי, מתוך בורות או שכחה, שחרדה 'טלפתית' הוכלה בכיסים קטנים של פרויד - בקיצור, במה שהוא אומר לגביה בשניים-שלושה מאמרים הנחשבים למינוריים. זה אינו בלתי נכון, אבל עכשיו אני יכול יותר לתפוס, אחרי חקירה, כמה רבים הם כיסים אלה. והרבה מאוד מתרחש בהם, הרבה מאוד, במורד הרגליים ... אז הכיסים הם רבים ותפוחים ... יכוח בלתי נגמר (interminable) בינו לבין עצמו, בינו לבין האחרים, ששת האחרים בחבורה" (Derrida, 1988, pp. 14-15, תרגום וההדגשה שלי). דרידה מכנה את המאמרים של פרויד על טלפתיה "הרצאות מזויפות" ("fake lectures", Derrida, 1988, p. 18), משום שאף כי פרויד כתב אותן כדי להרצות בפומבי, הן מעולם לא הובאו בפומבי, אלא נשארו רק בכתובים.

אכן, "הרבה מאוד מתרחש בהם, הרבה מאוד". ההתנגדויות לטלפתיה פרצו בעוצמה כבר עם מאמרו הראשון של פרויד (1921/1941) בנושא זה, "פסיכואנליזה וטלפתיה" (Jones, 1957; Strachey, 1955a, pp. 175-176; Derrida, 1988) למרות ההערה המקדימה למהדורה הגרמנית הקובעת שהמאמר נכתב עבור פגישת ההנהלה המרכזית של החברה הפסיכואנליטית הבין-לאומית בתחילת ספטמבר 1921 בהרי הרץ, לפי ג'ונס, שהיה אז נשיא ההנהלה המרכזית, התקיימה רק פגישה סגורה של חוג ששת החברים המצומצם הקרוב ביותר אל פרויד - אברהם, אייטינגון, פרנצי, ג'ונס, ראנק וזקס - שלפניהם הביא פרויד את המאמר, הביא ולא הביא. פרויד מספר במאמר (Freud, 1921/1941) שהתכוון לדווח על שלושה מקרים, אבל כשהגיע מר פ' וד'ר פורסייט, שבשונה משני המקרים האחרים התרחש באנליזה איתו, ובמקומו הביא חומר אחר לגמרי. מקרה שלישי זה הופיע בפירוט לאחר 12 שנים כשיחסו לנושא השתנה, בהרצאה שלושים XXX - ההרצאה השנייה ב"הרצאות המבוא החדשות

שהוא יביא אחר כך במאמרו על טלפתיה מ-1921 ומ-1933). הוא ראה בכך "ראיה חזקה להעברת-מחשבות, שבלי ספק תהיה תגליתך הגדולה" (פרויד אצל Brabant, Falzeder, Giampieri-Deutsch, 1993, pp. 232-233). אך כבר בסמוך לכך, במכתבים ביניהם בנובמבר-דצמבר 1910, ניסה פרויד לעצור את התלהבותו של פרנצי, שהודיע לפרויד בהתלהבות (22.11.1910, בודפשט): "פרופ' יקר, חדשות מעניינות בסיפור ההעברה. תאר לעצמך, אני מגיד עתידות גדול, כלומד, קורא מחשבות! [של מטופלים] ... המתודולוגיה של הפסיכואנליזה בעתיד צריכה להשתמש בכך" (פרנצי אצל Brabant et al., 1993, p. 235, ההדגשות במקור). פרויד נבהל מ"הודעה מרעידת אדמה" זו וכתב (3.12.1910, וינה): "כמובן, אינני יכול להימנע מכך שחדשות אלו יעסיקו אותי מאוד. ... אני מבין שיהא זה חסר תוחלת וקשיחות לב למנוע ממך [את חקר המיסטיציזם]. בכל זאת, אני חושב שאנחנו צריכים לנסות להאט זאת. אני רוצה לבקש ממך להמשיך לחקור בסודיות עוד שנתיים מלאות ולא לפרסם זאת עד 1913. אתה יודע את הסיבות המעשיות שלי ואת רגישויותי הכאובות הסודיות" (פרויד אצל Brabant et al., 1993, pp. 239-240).

פרנצי מסכים (19.12.1910, בודפשט): "פרופ' יקר, מתוך דיונינו הקודמים, חשבתי שהסכמנו לטפל בנושא זה [של אינדוקציית מחשבות] בזהירות מרבית. זה ברור שאני מסכים הסכמה מלאה איתך לגבי התאריך של 1913; אולי אפילו ארצה להאריך זאת עוד" (Brabant et al., 1993, p. 244).

"מה שני החברים פרנצי ופרויד חיפשו לקרוא אחד בשני באמצעות המדיום הקרוי טלפתיה?" תוהה טורוק (Torok, 1986, p. 86), תרגום שלי, ההדגשה במקור).

מכל מקום, 15 שנים אחר כך, בתחילת 1925, כשפרנצי התייעץ עם פרויד על תוכניתו לקרוא בכנס הפסיכואנליטי הבין-לאומי הבא מאמר על הניסויים שביצע עם פרויד ואנה בהעברת מחשבות, פרויד (ולפי ג'ונס, בהשפעתו) התנגד נמרצות: "אני מייעץ לך, שלא לעשות כך. אל תעשה זאת ... בכך תזרוק פצצה לתוך הבית הפסיכואנליטי, אשר ברור שתפוצץ" (Jones, 1957, pp. 393-394). פרנצי ואנה אכן לא פירטו מעולם מה היו הניסויים הללו.

אבל עם זאת, אחרי שנה, בתחילת 1926, פרויד כתב לג'ונס שלמרות הפצרותיו כי ייזרה בדבריו על יחסו לטלפתיה ויגן על הפסיכואנליזה מקירבה רבה מדי לתורת הנסתר, בזמן האחרון "שכנעו אותי הניסויים שערכתי עם פרנצי ובתי במידה כזו, שהשיקולים הדיפלומטיים יידחקו למקום שני ... אם מישהו יאשים אותך בהידרדרותו לזרועות החטא, אתה רשאי לענות לו בשקט שהמרת הדת שלי לטלפתיה היא ענייני הפרטי, כמו יהדותי, תאוות העישון שלי ודברים אחרים, וכי המוטיב של הטלפתיה אינו מהותי לפסיכואנליזה" (Jones, 1957, pp. 395-396; Major & Miller, 1988/1993, p. 1981; Derrida, 1988).

לפסיכואנליזה" מ-1933, שלא הוקראו מעולם לפני קהל (Freud, 1933, p. 5, תרגום שלי). לאחר 1955, החומר המקורי של המקרה השלישי שוב נעלם (Strachey, 1964, p. 48). בהמשך, לפי ג'ונס (Jones, 1957, p. 392), הוא ואייטינגון שכנעו את פרויד לא לקרוא את המאמר גם בכנס הפסיכואנליטי בברלין ב-1922. כך, מאמר ראשון זה של פרויד (גם ללא המקרה השלישי) לא פורסם מעולם בחייו (חלקים ממנו נכללים במאמרים שפרסם אחר כך), אלא פורסם רק לאחר מותו ועשרים שנים לאחר כתיבתו, ב-1941. קריאת המאמר אינה מבהירה תחילה את סיבת החששות. בשני המקרים שמביא פרויד (וגם בסיפור השלישי, שהוא מוסיף במקום המקרה שלא הביא איתו) מדובר בנבואות של מגידי עתידות שבעצם היו מוטעות ולא התקיימו, אך הרשימו מאוד את הפונים כי הכלול בתוכן פרטים מדויקים מבחינת עולמם הפנימי ורגשותיהם של הפונים. לפיכך, פרויד פירש זאת באופן שקובע כי מחשבות ומצבים רגשיים יכולים לעבור מאדם אחד לשני בלי השימוש הרגיל במילים, וההעברה הזאת תתרחש בעיקר כשמדובר במשאלות לא-מודעות חזקות ביותר (אף שלא יכול היה להסביר איך זה קורה).

אולם הפיסקה המסיימת, המוזרה באופייה, של המאמר, מסגירה את סיבתו וגודלו של החשש. מדובר ב**איבוד ראש**, בצעד אל מעבר לכל מה שידוע. כתב פרויד: "אני נוגע כאן רק בנקודה האחת של העברת מחשבות. אין לי שום דבר לומר על כל הניסים האחרים של עולם הנסתר ... אבל חישבו על הצעד רב החשיבות אל מעבר למה שעד כה האמנו בו, אשר כרוך בהנחה זו בלבד. מה שנהג להוסיף שומר הבזיליקה של סן דני (Saint Denis) על ההוצאה להורג, נכון פה. מסופר שסן דני, לאחר שראשו נערף, הרים את הראש וצעד איתו עוד כברת דרך כשהראש מתחת לזרועו. אך על כך נהג השומר לומר: 'Dans des cas pareils, ce n'est que le premier pas qui coute' [במקרים כאלה, רק הצעד הראשון הוא החשוב]. השאר הוא קל [מוסיף פרויד]" (Freud, 1921/1941, p. 193, תרגום והדגשות שלי).

לפי ג'ונס, באותה שנה, 1921, פרויד כתב במכתב לחוקר הנסתר והטלפתיה הניו יורקי קרינגטון: "לו יכולתי לחיות שוב, הייתי צריך להקדיש עצמי לחקר הנסתר ולא לפסיכואנליזה" (Jones, 1957, p. 392). פרויד הכחיש ב-1929 שכתב משפט זה, אך ג'ונס התעקש ש"בשמונה השנים שחלפו מאז, פרויד מחק את זיכרון הפיסקה המדהימה והלא צפויה הזאת" (Jones, 1957, p. 392), והמשיך לחשוש, לעמוד על המשמר ולהיאבק בהימשכותו של פרויד לנושאי הנסתר ולטלפתיה.

בסמוך לכך, ב-1922, בכל זאת פרסם פרויד מאמר ראשון על "חלומות וטלפתיה" (Freud, 1922), שנועד להינתן כהרצאה לחברה הפסיכואנליטית בווינה אך בסופו של דבר (שוב) לא הובא כהרצאה, אלא רק הודפס ב-Imago (Derrida, 1988).

זהו מאמר זהיר ומסויג, מתחילתו ועד סופו. פרויד פותח בהצהרה: "לא תלמדו דבר ממאמר זה שלי על חידת הטלפתיה; ואף לא תוכלו לדעת אם אני מאמין או לא בקיומה של טלפתיה. כאן נטלתי על עצמי את התפקיד הצנוע מאוד של בדיקת היחס בין התרחשויות טלפתיות לחלומות" (Freud, 1922, p. 197). הוא ממשיך וכותב שהחלומות המובאים כאן אינם שלו, כי מעולם לא היה לו חלום "טלפתי", ובמשך 27 שנות עבודתו כאנליטיקאי גם לא פגש בחלום טלפתי אמיתי אצל אף אחד ממטופליו (Freud, 1922, p. 197, 199). פרויד מביא חלומות וחומר רקע מפורט שנשלחו אליו מאנשים ש"אינם ידועים לו באופן אישי", ומפרש אותם כקשורים ל"רגשות השייכים לתחום התסביך האדיפלי" ומעוצבים בהתאם לחוקי הלא-מודע, בעוד השינה יוצרת תנאים נוחים עבור המסרים הטלפתיים. הוא מסיים במשפט נפתל ומסויג ביותר: "האם עוררתי בכך את הרושם שאני נוטה לצדד בסתר בממשיותה של הטלפתיה במובנה האוקולטי? לצערי הרב, קשה מאוד להימנע מיצירת רושם כזה, כי רציתי באמת להיות לגמרי לא משוחד. יש לי כל סיבה שבעולם לנהוג כך, משום שאין לי דעה בנושא ואינני יודע עליו דבר" (Freud, 1922, p. 220, תרגומים שלי).

דרידה וג'י הגיבו בחדות: "כך, אף לא צעד אחד הלאה במהלך 25 עמודים כתובים בצפיפות ... כל דבר נבנה כך שטלפתיה תישאר בלתי אפשרית, בלתי ניתנת לחשיבה (unthinkable), לא ידועה" (Derrida, 1988, p. 21, 23, תרגום שלי). "לשם מה טרח בכלל פרויד לפרסם את המאמר?" (ג'י, 1993, עמ' 357).

אולם ב-1925 פרסם פרויד מאמר בשם: "Some additional notes upon dream interpretation as a whole" (Freud, 1925), שמורכב משלושה חלקים קצרים. החלק השלישי נקרא "המשמעות האוקולטית של חלומות", והוא כולל אחת משתי הדוגמאות על מגיד העתידות שהובאו במאמר מ-1921 (Freud, 1921/1941) שטרם פורסם אז, ודברים שנאמרו כבר במאמר הקודם ב-1922 על כניסת המסרים הטלפתיים לשינה ולחלום. אלא שכאן פרויד מבטא באופן ברור יותר את אמונתו בהעברת מחשבות מאדם אחד לאחר כשמדובר בזיכרונות ובתכנים אמוציונליים חזקים ביותר. בפיסקה המסיימת הוא כתב: "למרות הזהירות המומלצת עקב החשיבות, החידוש ואי-הבהירות של הנושא, אני מרגיש שלא אצדק אם אמשיך עוד לשמור לעצמי את השיקולים האלה לגבי סוגיית הטלפתיה ... זה יהיה משביע רצון אם בעזרת הפסיכואנליזה נוכל להשיג ידע נוסף ומאומת טוב יותר על טלפתיה" (Freud, 1925, p. 138, תרגום שלי).

ושוב מצביע סטרצ'י (Strachey, 1961, pp. 125-126) על השמטת חלק שלישי זה של המאמר מן המהדורות הגרמניות של כתבי פרויד ב-1930 וב-1942, בעוד ששני החלקים האחרים נכללו בהן. לכן חלק זה לא הופיע גם במהדורה הראשונה של כתבי פרויד

(ונוגעים ללב, להרגשתי), שאביא אותם לכן כמעט במלואם: "בטוחני, שעמדתי בבעיה זו לא תניח ביותר את דעתכם - אין אני משוכנע לגמרי, אבל אני מוכן להשתכנע. אולי תאמרו בליבכם: הנה עוד מקרה של אדם, שעשה כל חייו עבודה מהוגנת כאיש מדע, ובערוב ימיו נעשה רפה דעת, ירא שמים, וקל אמונה. ידוע לי היטב שבקבוצה זאת נכללים כמה שמות גדולים, אבל אל תמנו אותי עימם. לפחות ירא שמים לא נעשיתי, ואני מקווה כי גם לא קל אמונה ... הייתם מעדיפים לראותני ... פוסל ללא רתיעה כל מה שקשור בעולם הנסתר, אבל אין אני מסוגל לעשות דברים כדי לשאת חן בעיני הבריות, ואני רואה חובה לעצמי להפציר בכם להתייחס יחס חיובי יותר לאפשרות האובייקטיבית של קיום העברת-מחשבות, ובאותו זמן גם לאפשרות של טלפתיה.

זיכרו שאני דן בבעיות אלו רק במידה שאפשר להתקרב אליהן מכיוון הפסיכואנליזה. בעיות אלו נכנסו לראשונה לטווח ראייתי לפני למעלה מעשר שנים. ובהיתקלי בהן אז, אחזה גם אותי חרדה מחשש להשקפת עולמנו המדעית ... לא כך דעתי כיום. סבורני שנהיה רוחשים מעט מדי אמון במדע, אם נחשוב שאין הוא מסוגל לקלוט ולעבד גם את הדברים שעשויים אולי להתאמת בטיעוני תורת הנסתר. ובמיוחד עניין העברת-מחשבות, דומה שהוא אף רצוי להרחבתה של דרך המחשבה המדעית - או כדברי מתנגדינו, המכניסית - אל תופעות הנפש שקשה כל כך לעמוד על פשרן ... אם אתה רק מרגיל עצמך לרעיון של טלפתיה, יכול אתה לחולל באמצעות דברים חשובים - אומנם, לפי שעה, רק בדמיון ... בא אתה לכלל מחשבה כי זוהי שיטת התקשורת המקורית, הארכאית, בין יחידים, שבמהלך ההתפתחות הפילוגנטית הוחלפה בשיטה הטובה יותר של העברת אינפורמציה באמצעות סימנים הנתפסים באיברי החושים. אבל הדרך הישנה עשויה להמשיך ולהתקיים ברקע, ובתנאים מסוימים אף לבוא לידי פעולה ... כל זה עודנו סתום ומלא חידות שלא נפתרו; אך אין סיבה שזה יפחידנו" (Freud, 1933, p. 54-55, תרגום שלי).

ואכן, כשג'ונס חותם את הפרק על יחסו של פרויד לעולם הנסתר ("אוקולטיזם", בכרך השלישי של הביוגרפיה שלו על פרויד, Jones, 1957), הוא חוזר לאותה אמירה מוזרה שהביא פרויד בסוף מאמרו "פסיכואנליזה וטלפתיה" שלא פורסם בחייו (1941) - האמירה בצרפתית המיוחסת לשומר הבזיליקה של סן דני על כך שלאחר הוצאתו להורג המשיך סן דני ללכת כבדת דרך עם ראשו הערוף: "במקרים כאלה, רק הצעד הראשון הוא החשוב. [ולתוספת של פרויד] השאר הוא קל". וג'ונס מוסיף: "כמה צדק פרויד" (Jones, 1957, p. 407; ראו גם Farrell, 1983). דומה

באנגלית ב-1932. הוא נכלל במהדורה הגרמנית של כתבי פרויד רק לאחר יותר מעשרים שנה, ב-1952, ובאנגלית הופיע לראשונה בספרו המקיף של דוורו (Devereux, 1953) "פסיכואנליזה ותורת הנסתר", וכמה שנים אחר כך ב-Standard Edition של כתבי פרויד של סטרצ'י. לפי סטרצ'י, התייחסותו החיובית של פרויד לטלפתיה במאמר זה גררה מחאה חריפה של ג'ונס, ואף כי פרויד בשנים אלו גילה עמידות גדולה יותר כלפי דברי ג'ונס, בכל זאת, לא העז לכלול את המאמר בין עבודותיו המפורסמות ביותר.

ג'ונס, אכן, מביא בספרו שני מכתבים חריפים שכתב בהקשר למאמר זה לפרויד (Jones, 1957, pp. 394-395). במיוחד בוטה "התפרצותו" של ג'ונס במכתבו השני אל פרויד, מתוך דאגתו להשפעת "המרת הדת [של פרויד] לטלפתיה" על חוגים מדעיים ודעת הקהל באנגליה. הוא כותב בהתרגשות לפרויד: "אתה שוכח לפעמים באיזה מעמד מיוחד אתה הינך באופן אישי ... תשובתנו לשאלות היא 'פסיכואנליזה היא פרויד', כך שעכשיו ההצהרה שפסיכואנליזה מובילה באופן הגיוני לטלפתיה, וכו', קשה לפגוש בה. בדעותיך הפוליטיות הפרטיות אתה יכול להיות בולשביסט, אבל זה לא יעזור להפצת הפסיכואנליזה להכריז על כך. אם 'שיקולים דיפלומטיים חיצוניים' שמרו על שתיקתך קודם, אינני יודע איך המצב השתנה מבחינה זו ... בכל מקרה, זה נתן לי חוויה לא צפויה וחדשה בחיים, של קריאת מאמר שלך בלי ריגוש של הנאה והסכמה" (מכתב מ-25.02.1926, Jones, 1957, p. 395). לבסוף, ב-1933, בסדרה של "הרצאות מבוא חדשות לפסיכואנליזה" (שנכתבו כהרצאות, למרות שפרויד בן ה-77 ידע שלא ירצה אותן מחמת גילו ומצבו הבריאותי, והוא עצמו מסביר זאת בהקדמה), אסף פרויד לתוך הרצאתו השנייה (ההרצאה השלושים, XXX, "החלום והאוקולטיזם", Freud, 1933) את כל הרעיונות והדוגמאות שהביא במאמריו הקודמים וגם את הדוגמא מתוך טיפול אנליטי של מטופל שלו, מר פ', ששכח בווינה ב-1921 (הדוגמא על ד"ר פורסיית Vorsicht-Foresight-Forsythe-Forsyth, בגרמנית)³. ואף שהוא פותח בכך ש"אינו מתחייב לשום דעה", בסופו של המאמר ולאחר פירוט הדוגמא שלו, שלא הביא ב-1921 ושלא פורסמה קודם לכן, הוא מסכם כי הוא "מוכרח להודות שכך המאזניים בתחושתו נוטה לצד השערת קיומה של העברת-מחשבות". כשהוא מסתייע במאמריהם של הלנה דויטש (מ-1926, על הקשר בין העברת-מחשבות באנליזה ליחסי העברה) ושל דורותי בורלינגהם (Burlingham, 1932), לכך ש"אינו היחיד שנזדמן לו בסיטואציה האנליטית לחוות מאורעות אוקולטיים כאלה", הוא ממשיך ומסיים בדברים אישיים, חוששים ונועזים

³ זוהי דוגמא מכמירת לב. מר פ' הוא מטופל ותיק, שטיפולו לא מוצלח והוא גם חסר יכולת לשלם, שפרויד הזהיר אותו כי "האנליזה שלו, ומשום כך הקשר בינינו, יבוא לידי סיום מייד כשישוב לווינה תלמידים ומטופלים מוחץ לארץ; וכך אומנם היה זמן קצר אחר-כך". שלוש ההתרחשויות הטלפתיות אצלו קשורות בשלושה אנשים נכבדים בעלי מעמד מקצועי וממון שמגיעים לאחר שנות המלחמה לווינה, ופרויד פוגש אותם באותו זמן בהתלהבות: ד"ר פורסיית מלונדון, ד"ר אנטון פון פרוינד וד"ר ארנסט ג'ונס (Freud, 1933). לפי מריה טורוק (Torok, 1986), מר פ' הוא סרגיי פנקייב, "איש הזאבים" של פרויד מ-1918.

המושגית הנחוצה לפיתוחו" (Torok, 1986, p. 86). עבורי, דברים אחרונים אלה של פרויד (Freud, 1933) על החשש וההתלבטות יחד עם הנכונות לחקור, ללא פחד, ולהיאבק להבין באופן פסיכואנליטי תופעות טורדות מנוחה ומאתגרות דמיון שנכנסות לטווח ראייתנו בתהליך הפסיכואנליטי, מתחברים למחשבותיי על גדולתו של פרויד מתוך העזתו ללכת אל תוך לב-ליבם של העומק, העוצמה והמסתורין של עולם הנפש, ולחקור-לחשוב את הלא נודע, הלא מוכר, הלא מותר וה"לא אפשרי".

שלדעתו, פרויד אכן איבד כאן את הראש ביחס לטלפתיה, והלך צעד רחוק מדי, מכריע מדי וקל אמונה מדי אל מעבר לתחום ההיגיון.

לעומת זאת, כותבת מריה טורוק (Torok, 1986) בעקבות דבריו של פרויד: "טלפתיה ניתן לראותה כמבשרת של סוג מחקר שמאתגר את הדמיון ביחס לעצמי ולאחר, שמסרב להיות כלוא בתוך שיטות ואקוויולנטים סימבוליים כלליים. טלפתיה תהיה השם של מחקר נמשך ומגשש - שברגע הופעתו ובאזור הרלוונטי לו - עוד לא נתפס ההיקף האמיתי של חקירתו או ההקפדה

מקורות

1. אשל, ע' (2005). איפה את אהובה? על היעדר, אובדן, וחידת החלומות הטלפתיים. שיחות כ(1): 29-44. וכן באנגלית: Eshel O. (2006). Where .are you, my beloved? On absence, loss, and the enigma of telepathic dreams. *Int. J. Psychoanal.* 87:1603-1627
2. גיי, פי (1988/1993). פרויד: פרשת חיים לזמנו. תרגום: עדי גינזבורג-הירש. תל-אביב, דביר.
3. Brabant, E. Falzeder, E., Giampieri-Deutsch, P. (Eds.), (1993). *The correspondence of Sigmund Freud and Sander Ferenczi*. vol. 1, 1908-1914. Cambridge, MA and London, Belknap Press of Harvard Univ. Press.
4. Burlingham, D. (1932). Child analysis and the mother. *Psychoanalytic Quarterly*, 4:69-92.
5. Derrida, J. (1988). Telepathy. N. Royle (trans.), *Oxford Literary Review*, 10:3-41.
6. Devereux, G. (ed.) (1953). *Psychoanalysis and the Occult*. New York, NY: International University Press.
7. Eshel, O. (2016). In Search of the Absent Analyst: Commentary on Janine de Peyer's "Uncanny Communication." *Psychoanalytic Dialogues*, 26:185-197.
8. Eshel, O. (2019a). *The Emergence of Analytic Oneness: Into the Heart of Psychoanalysis*. London and New York: Routledge.
9. Eshel, O. (2019b). Would clinical psychoanalysis shy away from delving further into the unknown? On the mystery of telepathic dreams. *Int. J. Psycho-Anal.*, 100(3):608-610.
10. Falzeder, E. (1994). My grand-patient, my chief tormentor: A hitherto unnoticed case of Freuds and the consequences. *Psychoanal. Quarterly*, 63: 297-331.
11. Farrell D. (1983). Freud's 'Thought-transference', repression, and the future of psychoanalysis. *Int. J. Psychoanal.*, 64: 71-81.
12. Freud, S. (1900). A premonitory dream fulfilled (appendix A). *S.E.*, V: 623-625.
13. Freud, S. (1915). The unconscious. *S.E.* XIV: 159-215.
14. Freud, S., (1921/1941). Psycho-analysis and telepathy. *S.E.*, XVI II: 177-193.
15. Freud, S. (1922). Dreams and telepathy. *S.E.* XVIII: 197-220.
16. Freud, S. (1925). Some additional notes upon dream interpretation as a whole. *S.E.*, XIX: 127-138.
17. Freud, S. (1933). New introductory lectures on psycho-analysis, Preface; lecture xxx: Dreams and occultism. *S.E.*, XXII: 5-6; 31-56.
18. Jones, E. (1957). *The life and work of Sigmund Freud*, vol. 3: The last phase. New York, Basic Books.
19. Major, R. & Miller, P. (1981). Empathy, antipathy and telepathy in the analytic process. *Psychoanal. Inq.* 1: 449-470.
20. Massicotte, C. (2014). Psychological Transmissions: Freud, spiritualism, and the occult. *Psychoanal. Dial.*, 24(1):88-102.
21. Rodinesco, E. (2001). *Why psychoanalysis?* Bowlby R., translator. New York, Columbia Univ. Press.
22. Strachey, J. (1955a). Editor's note. In *Psycho-analysis and telepathy*, SE 18:175-176.
23. Strachey, J. (1955b). Editor's note. In *Dreams and telepathy*, SE 18:196.
24. Strachey, J. (1961). Editor's note. In *Some additional notes on dream-interpretation as a whole*, SE 19:125-126.
25. Strachey, J. (1964). Editor's note. In *New introductory lectures on psycho-analysis*, SE 22:3-4, 47-48.
26. Torok, M. (1986). Afterward: What is occult in occultism? Between Sigmund Freud and Sergei Pankeiev, wolf man. In: Abraham N., Torok M., *The Wolf Man's magic mord: A cryptonymy*, pp. 84-106. Minneapolis, Univ. of Minnesota Press.
27. Widlocher, D. (2004). The third in mind. *Psychoanal. Quarterly*, 73: 197- 213.